

مشروطه به روایت کسروی

سومین اثر احمد کسروی دربارهٔ مشروطیت بر اساس
یادداشت‌های او در روزنامهٔ پرچم

به کوشش
مهدی نورمحمدی

فهرست

۱۷	مقدمه
۳۳	۱ شادروان سید محمد طباطبایی
۳۴	۲ شادروان سید عبدالله بهمانی
۳۵	۳ شادروان شاهراجه صیاءالدوله
۳۶	۴ شادروان میرزا جهانگیرخان
۳۷	۵ شادروان ملک المتکلمین
۳۸	۶. گرفتاران ناع شاه
۳۹	۷ شادروان صیغ الدوله
۴۰	۸. شادروان ثقة الاسلام
۴۱	۹ عباس آقا کشنده اتابک
۴۲	۱۰ شادروان میرزا علی واعظ
۴۳	۱۱ مستر ناسکرویل
۴۴	۱۲ شادروان آقا میرکریم
۴۵	۱۳ شادروان حاحی میرزا ابراهیم آقا
۴۷	۱۴ شادروان حاحی علی دوا فروش
۴۹	۱۵ شادروان حاحی شیخ علی اصغر لیلواویی
۵۰	۱۶ شادروان سردار اسعد بختیاری
۵۱	۱۷ شادروان سردار محیی
۵۳	۱۸ شادروان میرزا کوچک خان
۵۴	۱۹ سپهدار تکانی (سپهسالار)
۵۵	۲۰ شادروان سعید سلماسی

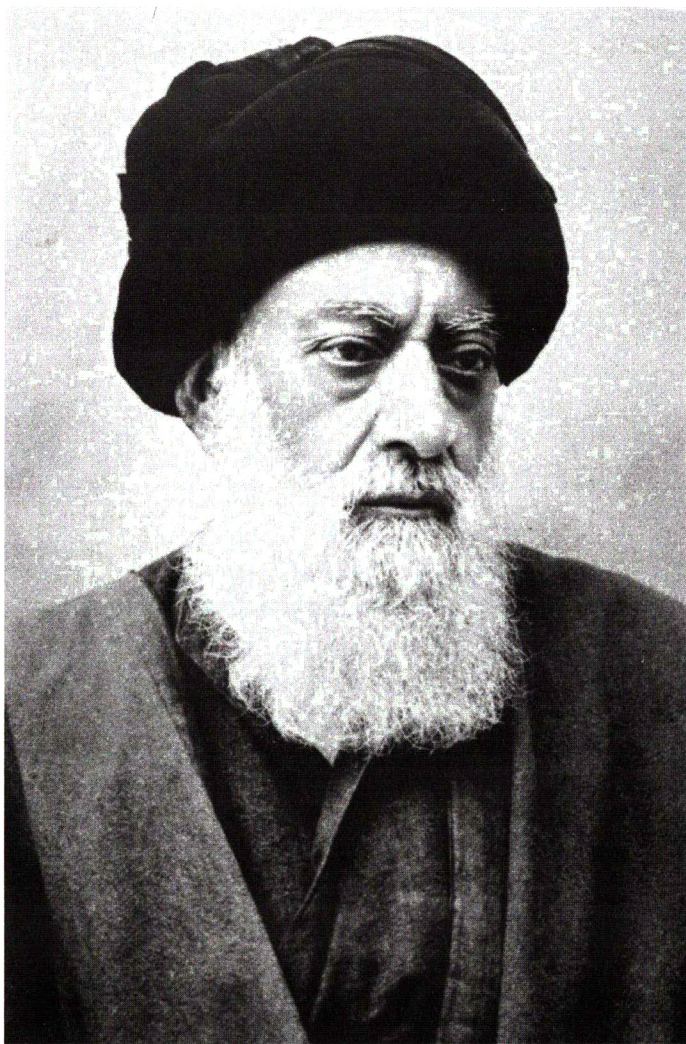
۹۳	۵۰	حیدر عمواعلی	۵۶	..	۲۱	شادروان علی مسیو
۹۵	۵۱	شادروان حسین ناعان	۵۸		۲۲	شادروان امین الدوله
۹۷	۵۲	شادروان میر هاشم حان	۵۹		۲۳	شادروان طالبوف
۹۸	۵۳	شادروان سردار بهادر	۶۰		۲۴	شادروان میرزا حسین حان سپهسالار
۹۹	۵۴	شادروان میرزا محمود سلماسی	۶۲		۲۵	شادروانان سه مجتهد نجف
۱۰۰	۵۵	شادروان قوچعلی حان	۶۳		۲۶	شادروان میرزا آقا حان کرمانی
۱۰۱	۵۶	شاگردان ناسکرویل	۶۴		۲۷	شادروان شیخ احمد روحی
۱۰۲	۵۷	برخی از نمایندگان مجلس یکم	۶۵		۲۸	شادروان آقا محمد ابراهیم
۱۰۳	۵۸	شادروان ایلدرم حان	۶۶		۲۹	شادروان نایب محمد آقا
۱۰۴	۵۹	چهار تن از پیشگامان شورش مشروطه خواهی	۶۸	..	۳۰	شادروان علام حان اهرانی
۱۰۵	۶۰	شادروان اسد آقا حان	۶۹	....	۳۱	شادروان صمصام السلطه
۱۰۷	۶۱	شادروان اسماعیل حویی	۷۰	..	۳۲	شادروان صیاءالعلما و دایی او
۱۰۹	۶۲	شادروان عظیم راده اردبیلی	۷۱	..	۳۳	شادروان علامحسین حان
۱۱۰	۶۳	شادروان مرزا علی اکبر حان اسپهانی	۷۲		۳۴	شادروان صدرالعلماء
۱۱۲	۶۴	حاجی نانا حان اردبیلی	۷۳		۳۵	شادروان میرزا مصطفی آشتیانی
۱۱۳	۶۵	نمایندگان آذربایجان در مجلس یکم	۷۵		۳۶	شادروان حاجی مهدی آقا کوره کنای
۱۱۴	۶۶	شادروان علی مسیو نا دو تن از پسران خود	۷۶		۳۷	ابوالقاسم حان محتیری
۱۱۵	۶۷	شادروان حاجی رسول صدقیانی	۷۷		۳۸	شادروان شیخ سلیم
۱۱۶	۶۸	شادروان حاجی محمد نالا	۷۹		۳۹	شادروان سید جمال واعظ
۱۱۷	۶۹	تقی حان و اصغر	۸۰		۴۰	شادروان سید جمال الدین افجه ای
۱۱۸	۷۰	پتروس حان	۸۱		۴۱	شادروان شیخ محمدرضا قمی
۱۲۰	۷۱	شادروان جهانگیر میرزا	۸۲	..	۴۲	شادروان بحشعلی حان
۱۲۲	۷۲	سه تن از محاهدان	۸۴		۴۳	ابراهیم آقا و دسته او
۱۲۳	۷۳	یک یادگار تاریخی	۸۵		۴۴	شادروان عسدملک
۱۲۵	۷۴	شادروان رئیس المجاهدین قروسی	۸۶		۴۵	شادروان میرزا سلیمان حان
۱۲۶	۷۵	شادروان سید محمد ابوالصیاء	۸۷	..	۴۶	شادروان کلل محمدتقی حان پسیان
۱۲۷	۷۶	گروهی از آرادای حواهان تهران	۸۹		۴۷	شادروان ستارحان سردار
۱۲۸	۷۷	گروهی از سران آرادای در تبریز	۹۱		۴۸	ناقر حان سالار حان
۱۲۹	۷۸	شادروان شیخ مهدی نوری	۹۲		۴۹	یک دسته از نمایندگان مجلس یکم

۱۶۴	۱۰۸ شادروان ممتازالدوله	۱۳۰	۷۹ شادروان ادب کرمایی
۱۶۵	۱۰۹ حشش آرمایش دستاها	۱۳۱	۸۰ آقا عمواعلی
۱۶۶	۱۱۰ نمونه‌ای از یکی از حشش‌های مشروطه	۱۳۲	۸۱. چند تی از محاهدان تریر
۱۶۷	۱۱۱ نمونه‌های دیگری از حشش‌های مشروطه	۱۳۳	۸۲. یک نمونه از مجلس موقتی
۱۶۸	۱۱۲ حشش آرمایش یک دستان در تهران	۱۳۴	۸۳. یک عکس تاریخی
۱۶۹	۱۱۳ آقای بلوری	۱۳۵	۸۴. یک نمونه از شورش‌های تهران
۱۷۰	۱۱۴ ستارحان نا پیراموبیان حود	۱۳۶	۸۵. یک دسته از محاهدان تریر
۱۷۱	۱۱۵ شادروان طباطبایی	۱۳۷	۸۶. شادروان میرزا علی حان یاوراف
۱۷۲	۱۱۶ مطهرالدین شاه	۱۳۸	۸۷. یفرم حان
۱۷۳	۱۱۷ چهار تن از کوشدگان	۱۴۰	۸۸. سردار محتشم
۱۷۴	۱۱۸ یک دسته از فداییان ارمی	۱۴۱	۸۹. یک دسته از پیشگامان آرادیحواهی
۱۷۵	۱۱۹ یک دسته از آرادیحواهان تریر	۱۴۲	۹۰. شادروان حاحی میرزا حسش شکوهی
۱۷۶	۱۲۰ حاحی محمدتقی سکدار	۱۴۳	۹۱. یک نمونه از شورش‌های تریر
۱۷۷	۱۲۱ یک دسته از آرادیحواهان تهران	۱۴۴	۹۲. یک حشش دیگر از «مجلس موقتی»
۱۷۸	۱۲۲ یک نمونه دیگر از مجلس موقتی	۱۴۵	۹۳. یک دسته از پیشروان آراد
۱۷۹	۱۲۳ یک سد تاریخی	۱۴۶	۹۴. یک نمونه از شهرنایی در سالهای بحسش مشروطه
۱۸۰	۱۲۴ بدخواهان مشروطه- ناصرالدین شاه	۱۴۷	۹۵. یک یادگاری از رورهای حوش ایران
۱۸۱	۱۲۵ بدخواهان مشروطه - محمدعلی میرزا	۱۴۸	۹۶. یک دسته از آرادیحواهان تهران
۱۸۲	۱۲۶ بدخواهان مشروطه- عین الدوله	۱۴۹	۹۷. شادروان ستارحان
۱۸۳	۱۲۷ یکی از بدخواهان- مشروطه امیر بهادر	۱۵۰	۹۸. یفرم حان نا چند تن دیگر
۱۸۴	۱۲۸ بدخواهان مشروطه- یک عکس تاریخی	۱۵۱	۹۹. چند تن از سران بحتیاری
۱۸۵	۱۲۹ بدخواهان مشروطه- حاحی مرزا حسش محتهد تریر	۱۵۲	۱۰۰. شادروان سید عبدالرراق
۱۸۶	۱۳۰ بدخواهان مشروطه- شاپشال	۱۵۴	۱۰۱. شادروان عارف قروویی
۱۸۷	۱۳۱ بدخواهان مشروطه- حاح شیخ فصل الله نوری	۱۵۶	۱۰۲. شادروان اسمعیل میانی
۱۸۸	۱۳۲ شادروان میرزا کوچک حان	۱۵۷	۱۰۳. شادروان احتشام‌السلطه
۱۸۹	۱۳۳ بدخواهان مشروطه- ارشد الدوله	۱۵۸	۱۰۴. شادروان یارمحمد حان کرمانشاهی
۱۹۰	۱۳۴ بدخواهان مشروطه- یک سد تاریخی	۱۶۰	۱۰۵. مشهدی صادق حان
۱۹۱	۱۳۵ یکی از بدخواهان مشروطه- پرس ارفع الدوله	۱۶۲	۱۰۶. یک نمونه دیگری از آرادیحواهی تهران
۱۹۲	۱۳۶ یکی از بدخواهان مشروطه- میرزا علی اصغرحان اتانک	۱۶۳	۱۰۷. رور هفتم مرگ عباس آقا

۲۲۲	۱۶۶ گروه سوم- نظام السلطه	۱۹۳	۱۳۷ یک سد تاریخی
۲۲۳	۱۶۷ گروه سوم- میرزا نصرالله خان مشیرالدوله	۱۹۴	۱۳۸ ندحواهان مشروطه- کلبل لیاخوف
۲۲۴	۱۶۸ گروه سوم- فرمانفرما	۱۹۵	۱۳۹ ندحواهان مشروطه-حاحی میرزا ابوالقاسم امام حمعه
۲۲۵	۱۶۹ گروه سوم- محبر السلطه	۱۹۶	۱۴۰ ندحواهان مشروطه- محمدعلی مررا
۲۲۶	۱۷۰ گروه سوم- حاحی شیخ محمد واعظ	۱۹۷	۱۴۱ ندحواهان مشروطه- حاحی صمدحان
۲۲۷	۱۷۱ گروه سوم- وثوق الدوله	۱۹۸	۱۴۲ ندحواهان مشروطه- حاحی آقا محسن عراقی
۲۲۸	۱۷۲ یادى ار شادروان میرزا کوچک خان	۱۹۹	۱۴۳ ندحواهان مشروطه- سید اکبر شاه
۲۲۹	۱۷۳ گروه سوم- حاحی محتشم السلطه	۲۰۰	۱۴۴ ندحواهان مشروطه
۲۳۰	۱۷۴ ار این حا و ار آن حا- شاه و وریرش	۲۰۱	۱۴۵ ندحواهان مشروطه- مسیو نور و همراش
۲۳۱	۱۷۵ ار این حا و ار آن حا- حاحی میرزا حس رشديه	۲۰۲	۱۴۶ ندحواهان مشروطه- رحیم خان چلبیانلو و رشیدالملک
۲۳۲	۱۷۶ ار این حا و ار آن حا- نعمت الله بروحردی	۲۰۳	۱۴۷ ندحواهان مشروطه- سعد الدوله
۲۳۳	۱۷۷ ار این حا و ار آن حا- مستوفی الممالک	۲۰۴	۱۴۸ ندحواهان مشروطه- درباریان روسی و ایرانی
۲۳۴	۱۷۸ ار این حا و ار آن حا- حاحی سید نصرالله احوى	۲۰۵	۱۴۹ ندحواهان مشروطه- میرهاشم دوچی
۲۳۵	۱۷۹ ار این حا و ار آن حا- میررای آشتابى	۲۰۶	۱۵۰ ندحواهان مشروطه- قوام الملک شزرارى
۲۳۶	۱۸۰ ار این حا و ار آن حا- نایب حسین کاشانى	۲۰۷	۱۵۱ ندحواهان مشروطه- مشیر السلطه
۲۳۷	۱۸۱ ار این حا و ار آن حا- مارشیمون	۲۰۸	۱۵۲ ندحواهان مشروطه- شعاع السلطه
۲۳۸	۱۸۲ ار این حا و ار آن حا- جعفر آقا شکاک	۲۰۹	۱۵۳ ندحواهان مشروطه- سالار الدوله
۲۳۹	۱۸۳ ار این حا و ار آن حا- آقای تقی راده	۲۱۰	۱۵۴ ندحواهان مشروطه- کامران میرزا
۲۴۰	۱۸۴ ار این حا و ار آن حا- حکیم الملک	۲۱۱	۱۵۵ ندحواهان مشروطه- صرعام و ارشد
۲۴۱	۱۸۵ ار این حا و ار آن حا- سعدالدوله	۲۱۲	۱۵۶ ندحواهان مشروطه- سران دوچی
۲۴۲	۱۸۶ ار این حا و ار آن حا- دسته کریم حابیان	۲۱۳	۱۵۷ ندحواهان مشروطه- ظل السلطان
۲۴۳	۱۸۷ ار این حا و ار آن حا- احمد میرزا	۲۱۴	۱۵۸ ندحواهان مشروطه- علاء الملک
۲۴۴	۱۸۸ ار این حا و ار آن حا- مؤتمس الملک	۲۱۵	۱۵۹ ندحواهان مشروطه- ناصر الملک
۲۴۵	۱۸۹ ار این حا و ار آن حا- حاحی محبر السلطه	۲۱۶	۱۶۰ ندحواهان مشروطه- میرهاشم دوچی
۲۴۶	۱۹۰ ار این حا و آن حا- ستارحان	۲۱۷	۱۶۱ یکی ار رورنامه های ندحواهان مشروطه
۲۴۷	۱۹۱ ار این حا و ار آن حا- ناقرحان	۲۱۸	۱۶۲ یکی ار رورنامه های ندحواهان مشروطه
۲۴۸	۱۹۲ ار این حا و ار آن حا- شیخ مهدی واعظ	۲۱۹	۱۶۳ ندحواهان مشروطه- آقا سیدعلی یردی
۲۴۹	۱۹۳ ار این حا و ار آن حا- مؤیدالاسلام کاشانى	۲۲۰	۱۶۴ ندحواهان مشروطه
۲۵۰	۱۹۴ ار این حا و ار آن جا- کامران میرزا	۲۲۱	۱۶۵ یک سد تاریخی

۲۵۱	..	....	..	۱۹۵	ار این حا و ار آن حا- حاح رحیم آقا ناکوچی
۲۵۲	..	....	..	۱۹۶	ار این حا و ار آن حا- حاح شیخ فصل الله نوری
۲۵۳			..	۱۹۷	ار این حا و ار آن حا- عین الدوله
۲۵۴	....	..	..	۱۹۸	ار این حا و ار آن حا- ستارحان
۲۵۵	..		..	۱۹۹	ار این حا و ار آن حا- میرهاشم دوچی
۲۵۶			..	۲۰۰	ار این حا و ار آن حا- یک عکس تاریخی ..
۲۵۷		..	..	۲۰۱	ار این حا و ار آن حا- یک عکس تاریخی
۲۵۹	..		..		مستحی ار شماره‌های روزنامه پرچم
۲۸۹			..		اعلام

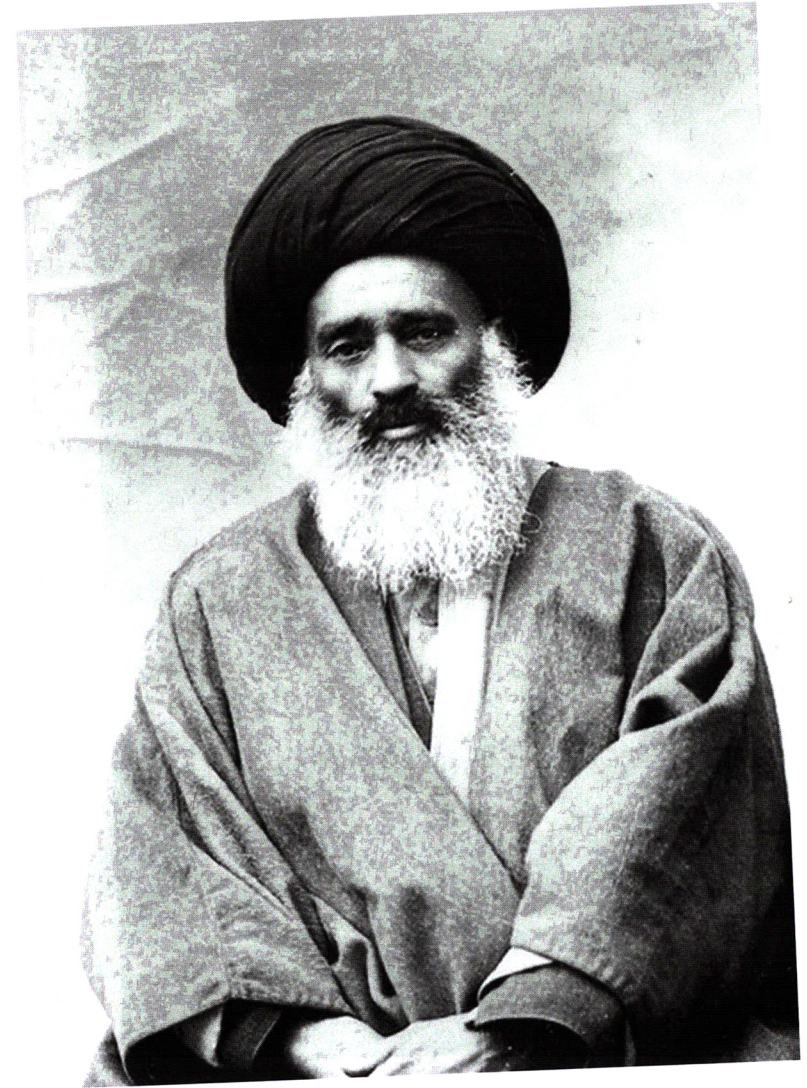

۱

شادروان سید محمد طباطبائی

پرچم، سال ۱، شماره ۲، دوشنبه ۶ بهمن ۱۳۲۰، ص ۱

۲
شادروان سید عبدالله بهمانی
 پرچم، سال ۱، شماره ۳، سه‌شنبه ۷ بهمن ۱۳۲۰، ص ۱

۳
شادروان شاهزاده صیاءالدوله

شاهزاده امان‌الله میرزا صیاءالدوله در سال ۱۳۲۹ در آذربایجان سررشته‌دار کارهای والی‌گری بود و چون در دی‌حجّه آن سال، حگ در میان آردای‌خواهان با سپاه ترار درگرفت، این مرد حانفشانی‌های مردانه دریع نگفت و سپس ناگیر شده، به کوسولخانه انگلیس پناهنده گردید و در آن‌جا در نتیجه یک اندیشه‌هایی خود را کشت برای دانستن سرگذشت او بحش چهارم «تاریخ هجده ساله آذربایجان» خوانده شود
 برحم، سال ۱، شماره ۴، پنج‌شنبه ۹ بهمن ۱۳۲۰، ص ۱